

Gogol Nikolai Vasilevich

Taras Bulba

Николай Гоголь

Taras Bulba

«Public Domain»

Гоголь Н. В.

Taras Bulba / Н. В. Гоголь — «Public Domain»,

© Гоголь Н. В.
© Public Domain

Содержание

I	5
II	11
III	16
Конец ознакомительного фрагмента.	20

Gogol Nikolai Vasilevich

Taras Bulba / Kertomus

kasakkavallan mahtavuuden ajoilta

I

"Käännyhän, poikaseni! Kuinka oletkaan naurettavan näköinen! Mitä messupukuja teillä onkaan yllänne? Ovatko akatemiassa kaikki tuollaisessa asussa?"

Näillä sanoilla tervehti vanha Bulba molempia poikiaan, jotka olivat juuri palanneet kotiin Kiovan koulusta.

Pojat olivat vastikään laskeutuneet ratsailta. Siinä oli kaksi rotevaa nuorukaista, jotka vielä ujoina tuijottivat maailmaan kuni vasta koulunsa päättäneet ainakin. Heidän voimakkailla, terveillä kasvoillaan voi jo huomata ensimmäisen viiksenalun, johon partaveitsi ei kuitenkaan vielä ollut kajonnut. He olivat kovin hämillään isänsä vastaanotosta ja seisoivat liikkumattomina, silmät maahan luotuina.

"Rauhassa, pojat, rauhassa! Antakaa minun oikein tarkastaa teitä", jatkoi isä, käänneillen heitä puolelta toiselle. "Mutta aika pitkäpä on teillä mekot! Aika mekot onkin! Mokomia mekkoja en ole ilmaisena ikänä nähnyt. Mutta pistäköön jompikumpi teistä juoksuksi! Luulen, että liepeisiin kompastuu ja nenälleen tuiskahtaa."

"Älä naura, taatto, älä naura!" sanoi vihdoin vanhempi poika.

"Kuulkaapas sitä! Eikö tälle saisi nauraa?"

"Eipä vain, ja niin taatto kuin oletkin, selkään annan, jos meille naurat!"

"Jopa olet aika poika! Isällekö selkään!" ihmetteli Taras Bulba ja peräytyi muutaman askeleen.

"Vaikkapa isällekin. En salli kenenkään itseäni loukata."

"Kuinka tahdot kanssani tapella? Ehkä nyrkeillä?"

"Minulle yhdentekevää."

"No, ruvetkaamme nyrkkisille!" puhui Bulba vetäen hihansa ylös.

"Saanhan nähdä, mikä olet miehiäsi nyrkkeilyssä!"

Ja tervehdysten asemesta pitkällisen erilläolon jälkeen rupesivat isä ja poika antamaan toisilleen iskuja kylkeen ja rintaan, milloin peräytyen, milloin uudestaan hyökäten.

"Mutta katsokaahan, hyvät ihmiset: ukko on tullut aivan höperöksi, järkensä menettänyt!" valitti heidän laiha, kalpea ja hyväsydäminen äitinsä, joka oli pysähtynyt kynnykselle, eikä vielä ollut ehtinyt syleillä hellästi rakastamiensa lapsia. – "Lapset ovat juuri tulleet kotiin, toista vuotta ovat olleet poissa, ja ukon päähän pälkähti ruveta nyrkkeilyyn."

"Tappelee kuin mies!" sanoi Bulba keskeyttäen ottelun. "Totta tosiaan, hyvin tappelee", vahvisti hän järjestäen vaatteitansa. "Eipä olisi tarvinnut koetellakaan. – Hänestä tulee kelpo kasakka! No, terve poikaseni. Tervehtikäämme nyt toisiamme." Ja isä ja poika suutelivat toisiaan. "Hyvin tehty, poikaseni. Anna jokaiselle selkään samalla tavoin kuin minuakin lölytit! Älä mukaudu kellekään! Mutta kummallinen sinulla sittenkin on asu. Mikä nuora tuostakin riippuu? – Entäs sinä, maitoparta, mitä sinä siinä niin seistä toljotat kädet suorina?" puhui hän kääntyen nuorempaan poikaan; "etkö sinäkin tahdo minua peitota?"

"Kaikkea sitä kuuleekin!" puhui äiti syleillen nuorempaa poikaa. "Voiko ajatellakaan, että poika isäänsä löisi! Ja tällainen hetkikö sitten olisi siihen sopiva? Lapsi-parka on pitkän matkan jälkeen väsynyt" – tämä lapsi kävi jo kolmattakymmentä ja oli täsmälleen sylen mittainen – "lapsenhan pitäisi saada syödä jotain ja levähtää, mutta isä vain haastaa tappeluun!"

"Näen, että olet lellipoika", sanoi Bulba. "Mutta älä kuuntele, poikaseni, äitiä. Hän on akka, ei hän mitään ymmärrä. Pois hemmottelu! Avara kenttä ja kelpo ratsu – siinä teidän viihdytyksenne. Katsokaa tätä miekkaa – siinä teidän äitinne! Se on pelkkää pötyä, mitä päähänne päntätään: koulu ja kirjat, aakkoset ja viisaustiede. Siitä kaikesta minä huolin viisi!" Ja vielä lisäsi Bulba sellaisen sanan, jota ei voi painetussa tekstissä käyttää. "Mutta odottakaapas, kun tulevalla viikolla lähetän teidät Koskentaka. Siellä saatte oppia. Siellä on teidän koulunne, siellä vasta miehistytte."

"Ja viikonko vain saavat olla kotona?" sanoi kyynelsilmin ja valittavalla äänellä vanha äiti. "Eivät saa poloiset levähtää, eivät kotopaikkojaan katsella, ja minä raukka en saa kyllekseni silmätä rakkaita lapsiani."

"Älä poraa, akka! Ei kasakka viihdy helmaväen parissa. Sinä kyllä kätkisit heidät hameesi alle ja istuisit sitten kuin kana muniansa hautomassa. Mene, tuo meille mitä talossa parasta on ja kata pöytä. Äläkä tuokaan hunajakakkuja, leivoksia ja muita namusia. Tuo meille kokonainen lammas pöytään ja simaa miehen ikäistä. Ja viinaa tuo myös, ei maustimilla pilattua, vaan puhdasta ja vaahtoisata, jotta kuohuu kuin vimmuttu."

Bulba saattoi poikansa tupaan, josta kaksi pulskaa, punaposkista palvelustyttöä kultakoristeet kaulassa vikkellästi juoksi pihalle. Nähtävästi olivat he säikähtyneet nuorten herrain tulosta tai ehkä vain noudattivat naisten yleistä tapaa: kiljaista ja kiittää pakoon, kun miehen näkevät, ja sitten kauan aikaa peitellä hihallaan hehkuvia poskia. Tupa oli sisustettu sen kovan, sotaisen ajan maun mukaan, jolloin Ukrainassa alkoivat ottelut ja taistelut itsenäisyydestä. Kaikki oli siellä puhdasta, värisavella siveltyä. Seinällä riippui miekkoja, pamppuja, lintuverkkoja, kalanpyydyksiä ja pyssyjä, siroasti koristettu ruutisarvi, kullatut suitset ja hopeahelainen marhaminta. Tuvan ikkunat olivat pienet, pyöreillä, himmeillä laseilla varustetut, jommoisia enää tapaa vain vanhoissa kirkkoissa ja joiden läpi ei voi nähdä muuten kuin kohottamalla ylös ruudut. Ovien ja ikkunain pielet olivat punaisiksi maalatut. Nurkkahyllyllä oli ruukkuja ja pulloja vihreästä ja sinisestä lasista, sirotekoisia hopeapikareita, kullattuja maljoja venetsialaista, turkkilaista ja tsherkessiläistä tekoa. Ne olivat joutuneet Bulban haltuun monien käsien kautta, niinkuin silloisina uljaina aikoina oli tavallista. Koivuiset lavitsat ympäri seiniä, suuri pöytä tuvan perällä pyhimyskuvain alla, leveä uuni pankkoineen, päällystetty kirjavilla kaakeleilla – kaikki tuo oli tuttua nuorille uroillemme, jotka joka vuosi tulivat kotia lupaajaksi. He tulivat aina käyden, koska koululaisilta ratsastaminen oli kielletty. Mutta kun he nyt tällä kertaa pääsivät vapaiksi koulusta, oli Bulba lähettänyt heidän käytettäväkseen kaksi nuorta oritta.

Poikien tulon johdosta käski Bulba kutsua luokseen kaikki kasakkain osastopäälliköt, jotka vain olivat tavattavissa. Heti saapuikin kaksi näistä sekä Bulban vanha toveri, esauli [kasakkakapteeni] Dmitri Tovkatsh. Isä esitteli heille heti poikansa puhuen:

"Katsokaa kahta pulskaa poikaa. Sjetshiin heidät pian lähetän."

Vieraat onnittelivat Bulbaa ja hänen kahta poikaansa ja sanoivat, että oikein hän menettelee ja ett'ei parempaa oppia voi nuori mies saada kuin Koskentaan Sjetshistä.

"Ja pöytään nyt, ystävät; jokainen etsiköön itselleen paikan, mistä paraimman löytää. No, pojat, ensin ottakaamme ryypyt!" puheli Bulba. "Jumala teitä siunatkoon! Terveyksenne, pojat! Sinun maljasi, Ostap, ja sinun Andrei! Suokoon Jumala, että aina sodassa olisitte uljaita! Sotikaa uskottomia vastaan, turkkilaisia ja tataareja vastaan; ja kun puolalaiset alkavat uskontonne vahingoksi vehkeillä, niin heitäkin vastaan sotikaa. Kas niin, ojenna tänne pikarisi; hyväkö on viina? Mutta kuinka viina on latinaksi? Niinpä niin, hölmöjä olivat latinalaiset, he eivät edes tienneet, onko maailmassa viinaa olemassa. Mutta mikä olikaan hänen nimensä, joka latinalaisia runoja kirjoitti? En ole suuresti kirjoja viljellyt; mistäpä minä tietäisin! Mutta taisi olla Horatius, vai mitä?"

"Katsos vain ukkoa!" ajatteli vanhempi Ostap; "kaikkia se vanha kettu tietääkin, vaikka on olevinaan tyhmä."

"Arvelen, että koulun rehtori ei antanut teidän viinaa haistaakaan", jatkoi Taras. "Mutta sanokaapas pojat suoraan – kyllä kai koivuvitsoilla ja luudilla pehmitettiin selkänahkojanne ja muita

ruumiinosianne? Ja kun liian viisaiksi tulitte, niin ehkäpä jo raippojakin saitte maistaa. Arvelen, ettei ainoastaan lauantaisin, vaan ehkä myös keskiviikkoisin tai torstaisin?"

"Ei kannata, taatto, muistellakaan", vastasi kylmäverisesti Ostap; "mikä on ollutta, se on mennyttä!"

"Mutta tulkootpa nyt!" sanoi Andrei. "Älkööt enää koskeko! Ken vain lähelle tulee, saa maistaa kasakan kalpaa."

"Hyvin sanottu poikaseni, hyvin! Ja olkoon menneeksi, minäkin lähdän kanssanne! Totta tosiaan lähdenkin. Mikä lempo minua täällä voi pidättää? Ettäkö rupeisin tattaria kylvämään ja vuohia ja sikoja paimentamaan ja muijaani kisuuttelemaan? Pois sellaiset ajatukset, olen kasakka sielultani! Lähdän kanssanne Koskentaka – siellä on reipasta elämää. Jukoliste, minä lähden!" Ja vanha Bulba vähitellen kiihtyi kiihtymistään, suuttui vihdoinkin kokonaan, nousi pöydästä ja ojentautuen suoraksi polkasi jalkaa. "Huomenna jo lähdemme! Miksi viivytellä? Ei vihollisia voiteta täällä istuessamme! Mitä me tällä tuvalla teemme ja näillä astioilla?" Tämän sanottuaan alkoi hän viskellä pulloja ja patoja ympäri pirttiä.

Vaimo-parka, joka jo oli tottunut tällaisiin mielenpurkauksiin, katseli tuota kaikkea surumielin lavitsalla istuessaan. Hän ei uskaltanut hiiskua sanaakaan, mutta kuullessaan tuon hänelle niin kauhean päätöksen ei hän voinut pidättää kyneleitään; hän silmäili lapsiansa, jotka uhattiin niin kohta viedä pois hänen luotansa, – ja mahdollon on kuvailla sydäntäsärkevää, äänetöntä tuskaa, joka kuvastui hänen silmissään ja yhteenpuristuneissa huulissaan.

Bulba oli hirveän itsepäinen. Hän oli niitä luonteita, joita saattoi syntyä vain sotaisella 15: nnellä vuosisadalla tuossa Euroopan kolkassa, missä kansa eli vielä puoleksi paimentolaiselämää, – jolloin mongolilaislaumat olivat hävittäneet, poroksi polttaneet koko etelä-Venäjän, jolloin mies menetettyään talonsa ja tavaransa yltyi uhmaiseksi uskalikoksi, jolloin hän vihollisnaapurien ahdistamana tottui katsomaan vaaraa rohkeasti silmiin, vähääkään välittämättä hengestään. Silloin vanhojen slaavilaisten rauhainen mieli syttyi sotaiseen leimuun ja sai alkunsa kasakka-elämä – vapaa, huima puoli venäläisten luonteessa pääsi vauhtiin. Silloin täyttyivät kaikki virtain rannat, kaalamopaikat ja muut asutukseen sopivat seudut kasakoilla, joitten lukumäärää ei kukaan tuntenut ja jotka rohkeasti vastasivat Turkin sulttaanille, kun hän tiedusteli heidän lukuansa: "Kuka meidän lukuamme tietäisi, äärettömän aron olemme täyttäneet, – missä mätäs, siellä kasakka."

Kasakkalaisuus oli todellakin omituinen Venäjän voiman ilmiö, sen oli kauhea hätä puristanut kansan rinnasta. Missä ennen oli maakyliä, pieniä kaupunkeja, joissa paimenet ja metsämiehet asustivat, – missä ennen olivat vallinneet keskenään taistelevat pikku ruhtinaat, sinne nousi pelottavia uutisasutuksia, joita yhdisti yhteinen vaara ja viha kristinuskon vihollisia vastaan. Historiasta on tunnettua, kuinka heidän alituiset taistelunsa ja levoton elämänsä pelastivat Europan muhamettilaisten lakkaamattomilta hyökkäyksiltä. Puolan kuninkaat, jotka olivat pikku ruhtinaiden jälkeen tulleet näitten alueiden valtiaiksi, käsittivät kasakkain merkityksen ja tällaisen sotaisen, ankaran elämän edut. He kiihottivat: kasakoita tällaiseen elämään ja mielistelivät heitä. Heidän kaukaisen valtansa alla kasakkain omasta keskuudestaan valitsemat hetmanit (päälliköt) muodostivat väestöstä rykmenttejä ja kyläkunnasta säännöllisiä sotapiirejä.

Tämä ei ollut mikään varsinaiseen sotarintamaan järjestetty armeija; sen olemassaoloa ei kukaan huomannut. Mutta kun syttyi sota, silloin oli jokainen kahdeksan päivän kuluessa valmiina taisteluun ratsunsa selässä ja täysissä aseissa, kaikkena korvauksenaan vain kultaraha kuninkaalta, ja kahden viikon kuluttua oli jo kunnossa sotajoukko, jommoista ei tavallisen nostoväen avulla olisi voitu aikaansaada. Sotaretken päätyttyä palasi sotilas niityilleen ja pelloilleen Dnjeprin rantamille, harjotti kalanpyyntiä ja eli vapaata kasakkaelämää. Ulkomaalaiset syystäkin ihmettelivät hänen tavatonta kuntoansa. Ei ollut ammattia, joka olisi kasakalle ollut outo: hän poltti viinaa, valmisti rattaita, jauhoi ruutia, harjotti puu- ja rautasepän ammattia, vietti huimaa elämää pidoissa ja juomingeissa niinkuin venäläinen ainakin.

Paitsi varsinaisia sotakasakoita, jotka aina katsoivat velvollisuudekseen ilmaantua määräpaikkaan sodan syttyessä, saattoi milloin hyvänsä, varsinkin kun suuri vaara uhkasi, koota suuren joukon vapaaehtoisia. Ei tarvittu muuta kuin että kasakkakapteenit menivät kylien ja kauppalaisten tontteille ja huusivat täyttä kurkkua rattaitansa: "Kuulkaa, te oluenpanijat! Lakatkaa jo olutta valmistamasta ja pankolla makaamasta ja lihavilla ruumiillanne karpäsiä syöttämästä. Sankarin maine ja kunnia odottaa teitä! Kuulkaa, te auramiehet, tattarin kylväjät, akkavaen suosijat! Älkää enää auran kurjessa kulkeko ja keltaisia kenkiänne mullassa ryvettäkö; ei ole nyt miehen aika kapakassa istua ja urhon voimaa hivuttaa; kasakkain maine kutsuu teitä!" Ja nämä sanat vaikuttivat kuin säkenet kuivaan puuhun. Kyntömies rikkoi auransa, oluenpanijat heittivät loukkoon ammeensa ja särkivät tynnörinsä, käsityöläiset ja kauppiat heittivät sikseen ammatit ja puodit ja kaikki nousivat ratsaille. Sanalla sanoen, venäläinen luonne levitti siipensä huimaan lentoon.

Taras oli vanhanaikainen, karaistunut kasakkapäällikkö; hän oli kerrassaan luotu sodan melskeisiin; luonteeltaan oli hän karkea, mutta suora. Siihen aikaan alkoi jo Venäjän aatelistossa huomata Puolan vaikutusta. Monet jäljittelivät puolalaisten tapoja, elivät ylellisesti, pitivät suurilukuista palvelijakuntaa, haukkoja, metsästäjiä, antoivat komeita päivällisiä. Tällaisesta menosta ei Taras voinut pitää. Hän rakasti yksinkertaista kasakkaelämää ja oli riitaantunut niiden toverien kanssa, jotka noudattivat Puolan pääkaupungissa vallitsevia tapoja; heitä hän moitti Puolan herrojen orjiksi.

Aina väsymättömänä toimessaan piti hän itseään oikeauskoisuuden laillisena suojelijana. Lupaa kysymättä meni hän kaikkialle, missä vain maanvuokraajat alustalaisiaan ahdistelivat ja vaativat laittomia veroja. Itse hän sinne kasakkainsa kera läksi ja riidat ratkaisi. Hän oli ottanut säännökseen, että kolmessa tapauksessa pitää aina miekkaan tarttua, nimittäin: kun komisariot eivät kunnioittaneet kylän vanhimpia, vaan seisoivat lakit päässä; kun pilkattiin oikeauskoisuutta, eikä pidetty esi-isien tapoja pyhinä, ja kolmanneksi, kun vihollisina oli turkkilaisia ja uskottomia, joita vastaan hän piti aina luvallisena nousta sotaan kristinuskon puolesta.

Nyt hän jo ennakolta tunsu mielihyvää ajatellessaan, kuinka hän molempien poikiensa kanssa tulee Sjetshiin ja sanoo: katsokaa, millaisia kelpo poikia olen teille tuonut; kuinka hän esittää heidät uljaille, tappelussa karaistuneille sotaveikoille; kuinka hän näkee poikiensa edistyvän sotataidossa ja juomingeissa, jotka myös kuuluivat ritarin vaatimuksiin. Aluksi oli hän aikonut lähettää heidät sinne yksin, mutta nähdessään heidän reippautensa, heidän kookkaat vartalonsa ja voimakkaat ruumiinsa, tunsu hän sotaisen henkensä taas heräävän ja päätti jo huomispäivänä lähteä heidän kanssaan.

Hän oli jo täydessä puuhassa, antoi käskyjä, valitsi hevoset ja satulat pojilleen, kävi katsomassa talleissa ja aitoissa ja määräsi palvelijat, joiden piti huomena tulla heidän mukaansa. Sijaispäälliköksi valitsi hän siksi aikaa esauli Tovkatshin, antaen tälle ankaran määräyksen heti saapua koko sotajoukon kanssa, kun hän vain Sjetshistä lähettää sanoman. Vaikka hän olikin vähän liikoja maistanut ja pää oli raskas, ei hän kuitenkaan mitään unohtanut. – Kaskipa hän vielä juottaa hevoset ja panna niille seimeen paraita nisuja. Väsyneenä hän vihdoon palasi tupaan.

"No, pojat, nyt nukkumaan! Huomenna on uusi päivä edessä. Mutta älä, akka, vuoteitamme järjestä – niitä emme tarvitse, me nukumme pihalla."

Pimeys oli vasta peittänyt taivaan, mutta Bulban oli tapana panna aikaisin maata. Hän heittäytyi matolle ja peitti itsensä lammashahkuisilla turkeilla, sillä öinen tuuli oli hyvin viileä, ja Bulba rakasti kotona ollessaan lämmintä peitettä. Pian oli hän vaipunut uneen, ja hänen esimerkkiänsä seurasivat kaikki muut; kaikkialta kuului kuorsausta ja pitkiä, tasaisia henkäyksiä. Ensimmäisenä vaipui uneen vartija, sillä hän oli nuorten herrain tulon johdosta juonut enemmän kuin muut.

Ainoastaan äiti vielä valvoi. Hän oli istunut vieretysten makaavien poikiensa pääpuoleen. Kammalla hän suori heidän tuuheita kutrejaan ja kyynelillänsä kasteli niitä. Hän tarkasteli heitä, katseli kiihkeällä äidin hellyydellä, eikä voinut heitä kyllikseen silmäillä. Omilla rinnollaan hän oli heitä elättänyt, hän oli heidät kasvattanut, hellitellyt heitä – ja ainoastaan lyhyen, pian haihtuvan hetken hän sai nyt pitää heitä näkyvissään. "Poikani, armaat lapseni! mikä on kohtalonne oleva? Mikä tulevaisuus

odottaa teitä?" – niin hän haastoi, ja kyyneleet pysähtyivät ryppyihin, jotka olivat muuttaneet hänen ennen niin kauniit kasvonsa.

Hän oli todellakin sääliittävä, niinkuin jokainen nainen tällä sotaisella aikakaudella. Hetkisen oli hän vain saanut tuntea rakkauden viehätystä, vain intohimon ensimmäisessä huumauksessa, nuoruuden tulisten tunteiden purkauksessa, ja pian jo hänen hurjapäinen viehättäjänsä hänet hylkäsi, mieltymen enemmän miekkaansa, tovereihinsa ja juominkeihin. Hän näki miehensä pari kolme kertaa vuodessa, ja kului usein vuosikausia, ettei vaimo hänestä mitään kuullut. Ja silloin kun he yhdessäkin olivat, millaista oli hänen elämänsä? Hän kärsi loukkauksia, jopa ruumiillista kuriakin. Harvat olivat ne hyväilyt, jotka hän sai osakseen, ja sekin vähä tapahtui armosta; vaimoparka oli jonkunlainen omituinen olento tässä naimattomien ritarien joukossa, joihin vallaton kasakkaelämä painoi karkean leimansa. Nuoruus ilman nautintoja oli vilahtanut hänen ohitsensa, ja hänen verevät poskensa ja kaunis povensa olivat kuihtuneet ilman hyväilyjä, ja ennenaikaiset rypyt olivat niihin uurtaneet jälkensä.

Koko hänen rakkautensa, kaikki tunne-elämä, kaikki se, mikä on hellää ja kiihkoisaa naisessa – kaikki tuo oli hänessä muuttunut äidinrakkaudeksi. Kuni aavojen lokki hän innokkaasti, intohimoisesti, kyynelehtien liehui lastensa ääressä. Hänen poikansa, rakkaat poikansa riistetään häneltä – hän ei saa heitä ehkä koskaan enää nähdä! Ehkä jo ensi taistelussa tatarilainen silpasee heiltä kaulan, eikä hän saa milloinkaan tietää, missä lepäävät heidän hylätyt ruumiinsa, joita ahnas korppi nokkii; ja jokaisesta heidän veripisarastaan hän kuitenkin olisi valmis uhraamaan elämänsä. Nyyhkien katseli hän heitä silmiin, kunnes vastustamaton uni ne ummisti. – "Ehkäpä Bulba herättyänsä siirtääkin matkansa pari päivää tuonemmaksi; kenties liiallinen juominen illalla vaikutti hänen tekemään noin äkillisen päätöksen."

Kuu oli jo kauan valaissut taivaan korkeudesta koko pihaa ja siinä nukkuvia miehiä sekä tiheitä pensaita joihin taloa ympäröivä aita oli vajonnut näkymättömiin. Äiti yhä vielä istui rakkaitten poikiensa vieressä, siirtämättä heistä katsettaan. Unta hän ei ajatellutkaan. Jo olivat hevoset, aavistaen aamunkoitto, laskeutuneet ruoholle ja herenneet syömästä. Pajukon ylimmäiset lehdet alkoivat jo vavahdella, ja vähitellen ensimmäiset valonsäteet laskeutuivat niitä pitkin alimpiin oksiin saakka. Väsymystä tuntematta istui äiti aamunkoittoon asti ja toivoi yön kestävän niin kauan kuin mahdollista. Arolta kajahti varsan kimakka hirnunta. Punainen loimu kirkasti taivaanrantaa.

Bulba heräsi äkkiä ja hypähti jalkeille. Hyvin muisti hän kaiken, mitä oli edellisenä iltana määrännyt.

"Ylös, miehet, jo olette riittävästi nukkuneet. Juottakaa hevoset.

Mutta missä on se akka?" – Siten hän tavallisesti nimitti vaimoaan. – "Joudu, akka, valmista meille jotain syötävää; pitkä on tie edessämme."

Vaimoparka, joka näki viimeisen toivonsa haihtuvan, kiirehti alakuloisena tupaan. Sillä välin kun hän vesissä silmin valmisti aamiaista, jakeli Bulba käskyjään, hääri tallissa ja valitsi pojilleen parhaimmat koristukset. Opistolaiset olivat yht'äkkiä muuttuneet: entisten likaisten jalkineittensa asemasta saivat he nyt uudet punanahkaiset saappaat hopeaisine kannuksineen; jalkaansa he vetivät roimahousut, leveät kuin Mustameri ja varustetut tuhansilla poimuilla ja koristuksilla; tulipunainen päällysnuttu oli sidottu kauniilla vyöllä, johon pistettiin turkkilaiset pistoolit. Miekka kalisi kupeella. Heidän hieman päivettyneet kasvonsa näyttivät entistä kauniimmilta ja kalpeammilta. Mustat viikset olivat vaikuttavana vastakohtana nuorten kasvojen vaalealle hipiälle. Pulskilta he nyt näyttivät mustissa lammasnahkalakeissaan, joiden päällyys oli kullalla kirjailtu. Äiti-parka! Heidät nähtyään hän jäi sanattomaksi ja kyyneleet pysähtyivät hänen silmiinsä.

"Nyt, pojat, on kaikki kunnossa! Ei auta vitkastella", lausui vihdoin vanha Bulba. "Nyt täytyy meidän kaikkien ennen lähtöämme kristittyjen tavan mukaan istahtaa rukoilemaan. – Siis, äiti, siunaa poikasi", jatkoi Bulba; "rukoile Jumalaa, että he taistelisivat urhoollisesti, puolustaisivat ritarin kunniaa ja kristinuskoa, ja jos toisin tekevät – niin menehtykööt, jott'ei jälkiäkään heistä jäisi! Menkää, pojat, äitinne luo, sillä äidin rukous suojelee teitä maalla ja merellä."

Ja heikko äiti syleili poikiaan, otti povestaan kaksi pientä pyhimyskuvaa ja ripusti ne nyyhkien heidän kaulaansa: "Varjelkoon teitä Jumalan äiti... Älkää, pojat, unhoittako äitiänne ... lähettäkää hänelle edes muutamalla sanalla tietoja itsestänne." Enempää hän ei voinut puhua.

"No, lähtekäämme, lapset!" virkkoi Bulba. Portaiden edessä seisoivat hevoset satuloituina. Bulba hypähti Mustansa selkään, joka vauhkona karkasi syrjään, kun tunsi selässään parinkymmenen leiviskän painon, sillä Taras oli tavattoman raskas ja ruumiikas.

Kun äiti näki, että pojat jo olivat istuutuneet hevostensa selkään, heittäytyi hän nuoremman luo, jonka kasvoissa voi huomata jonkunlaista hellyyttä. Hän tarttui poikansa jalustimeen, likistyi hänen satulaansa vasten ja epätoivossaan ei laskenut häntä käsistään. Kaksi rotevaa kasakkaa tarttui häneen ja kantoi hänet varovasti tupaan. Mutta kun he olivat jo lähteneet portista, riensi hän vanhuudestaan huolimatta nopeana kuin kauris ulos portista, käsittämättömällä voimalla pysäytti hevosen ja syleili toista poikaa mielettömän, hillittömän rajusti. Hänet kannettiin uudestaan pirttiin.

Apeina ratsastivat nuoret kasakat pidättäen kyyneleitään, sillä he pelkäsivät isäänsä, joka kuitenkin myös oli vähän liikutettu, vaikka hän koetti sitä salata. Kappaleen matkaa kuljettuaan katsoivat he taakseen: heidän talonsa oli ikäänkuin maahan vajonnut – näkyi ainoastaan kaksi savupiippua ja puiden latvat, joissa he olivat ennen kuin oravat kiipeilleet. Vielä levisi heidän edessään niitty, joka johdatti heille mieleen koko heidän nuoren elämänsä, siitä saakka, kun he olivat piehtaroineet sen tuoreella nurmella, siihen asti, kunnes odottelivat mustasilmäistä kasakkatyttöä, joka arkana ja nopsajalkaisena kiiti sen poikki... Nyt ei näkynyt muuta kuin kaivon vipu, jonka päähän oli kiinnitetty rattaanpyörä ja tasanko, jota pitkin he kulkivat, tuntui vuorelta, joka peitti kaiken taaksensa...

Hyvästi lapsuus, leikit, kaikki, kaikki!

II

Äänettöminä etenivät nuo kolme ratsumiestä. Vanha Bulba muisteli menneitä aikoja, nuoruuttaan, jota kasakka aina surumielin muistelee, toivoen, että nuoruus olisi ikuinen. Hän mietti, keitä hän Sjetshissä tapaisi entisiä kumppaneitaan. Hän laski mielessään, kutka heistä olivat jo kuolleet, kutka vielä elossa. Kyynel kimmelsi salaa hänen ripsillään, ja harmaa pää oli painunut kumaraan.

Toisissa ajatuksissa olivat pojat. Mutta tarpeellista on tässä vähän laajemmin kertoa näistä pojista. Kahdentoista vuoden vanhoina heidät lähetettiin Kiovan akatemiaan, sillä siihen aikaan katsoivat kaikki ylimykset tarpeelliseksi antaa pojilleen jonkunlaisen kasvatuksen, jonka jäljet kuitenkin pian katosivat. He olivat, kuten kaikki muutkin, hurjapäisiä, vapaudessa kasvaneita. Koulussa he sitten saivat jonkunlaisen ulkonaisen sivellyksen, mikä teki heidät toisten kaltaiseksi esiintymisessään.

Vanhempi, Ostap, karkasi jo ensimmäisenä vuonna koulusta. Hänet lähetettiin takaisin, ruoskittiin ja pantiin jälleen kirjojen ääreen. Neljä kertaa kaivoi hän aapisensa maahan, ja neljä kertaa sai hän ankaran selkäsaunan ja hänelle ostettiin uudet aapiset. Epäilemättä olisi hän viidennenkin kerran tehnyt saman tempun, jollei isä olisi juhlallisesti luvannut panna häntä kahdeksikymmeneksi vuodeksi luostarin rengiksi ja vannonut, ettei hän saa Koskentakaa nähdäkään, ellei hän opi kaikkia tieteitä. Omituista, että näin teki itse Taras Bulba, joka halveksi oppia ja, kuten olemme ja kertoneet, kehotti poikiansa olemaan siihen kajoamatta. Tästä lähtien rupesi Ostap ahkerasti istumaan ikävän kirjansa ääressä, ja pian oli hän parhaimpia koulussa.

Senaikuinen opetus ei ollenkaan ollut omiaan elämää varten: nuo skolastilliset, retoorilliset, kieliopilliset ja viisaustieteelliset saivartelut olivat ristiriidassa sen ajan hengen kanssa, eikä niitä koskaan koetettu sovelluttaa todelliseen elämään. Sen ajan oppineet olivat myös aivan taitamattomia, koska heillä ei ollut minkäänlaista kokemusta. Sitä paitsi tuo tavaton tasavaltainen koulujärjestys, tuo nuorten, terveitten, rotevien miesten kerääntyminen yhteen, oli omiansa kääntämään heidän toimintansa kokonaan koulun ulkopuolelle. Huono hoito, rankaiseminen nälällä, ja nuorukaisten reipas mieli herätti heissä toimeliaisuutta, joka sitten vielä kehittyi Koskentakana. Nälkäiset opistolaiset samoilivat pitkin Kiovan katuja pakottaen kaikkia varovaisuuteen. Nähdessään ohikulkevan teinin peittivät toriämmät käsillään piirakat, auringonkukansiemenet ja mitä heillä muuta oli kaupittavana. Järjestyksenvalvojalla, jonka velvollisuutena olisi ollut pitää silmällä tovereitaan, oli housuissaan niin tilavat taskut, että niihin olisi voinut tyhjentää koko muijan varastot. Nämä opistolaiset elivät aivan erillään muista; ylhäisten joukkoon, johon kuuluivat Puolan ja Venäjän aateliset, ei heitä ollenkaan laskettu.

Rehtori ja professorimunkit eivät säästäneet vitsaa ja ruoskaa, ja usein liktorit heidän käskystään niin löylyttivät konsulejaan, että nämä monia viikkoja hieroivat housujensa takamustaa. Monetkaan eivät tuosta suuria välittäneet; se tuntui heistä kenties vähää karvaammalta kuin pippurilla höystetty viina; toiset taas kyllästyivät näihin alituisiin selkäsaunoihin niin peräti, että karkasivat Koskentaka, jos tie oli heille tuttu ja heitä ei matkalla saatu kiinni. Siitä huolimatta, että Ostap Bulba oli hyvin ahkerasti alkanut opiskella logiikkaa ja jumaluusoppia, ei hän kuitenkaan voinut välttää armottomia vitsoja. Tämä karaisi hänen luontoaan ja teki hänestä päättäväisen miehen.

Ostap oli mitä parhaimmassa suosiossa toverien kesken. Harvoin johti hän muita sellaisissa luvattomissa kepposissa kuin varastusretkillä puutarhoissa; mutta sen sijaan hän aina oli ensimmäinen, joka liittyi jonkun yritteliään opistolaisen kumppaniksi, eikä hän olisi milloinkaan antanut tovereitaan ilmi. Mitkään ruoskat tai raipat eivät olisi saaneet häntä suostumaan tällaiseen tekoon. Hänellä ei ollut muuhun halua kuin sotaan ja iloiisiin pitoihin, ainakaan ei hän muuta ajatellut. Vertaistensa joukossa oli hän aina suora. Hänen luonteessaan oli paljon hyväntahtoisuuttakin; äiti-raukan kyyneleet olivat syvästi vaikuttaneet häneen, ja sentähden hän nyt olikin alakuloinen ja surumielinen.

Nuorempi veli Andrei olikin vilkkaampi luonteeltaan, ja hänen tunne-elämänsä oli enemmän kehittynyt. Hän opiskeli halukkaasti ja innostuksella. Hän oli myös kekseliäämpi kuin veljensä, lyöttäysi useammin hyvinkin vaarallisen yrityksen johtajaksi ja kykeni myös välistä kekseliäisyytensä avulla pelastautumaan rangaistuksesta, kun taas Ostap mutkittelematta heitti takin yltään ja laskeutui lattialle ruoskittavaksi. Andreinkin mieli hehkui urotöihin, mutta sitäpaitsi oli hänen mielensä altis myös muille vaikuttimille. Lemmenkaipuu heräsi hänessä voimakkaasti, kun hän oli tullut kahdeksantoista vuoden ikään; nainen alkoi yhä useammin kuvastua hänen mielessään; viisaustieteellisiä väitöksiä kuullessaan näki hän tämän haaveen mielessään verevänä, mustasilmäisenä, hentona kaunottarena.

Alinomaa liikkui hänen silmiensä edessä naisen hurmaava kuva. Huolellisesti salasi Andrei tovereiltaan nuoren, hehkuvan sielunsa tunteet, sillä siihen aikaan oli kasakan häpeällistä ajatellakaan naista ja rakkautta ennenkun oli ollut mukana sodassa. Viime vuosina oli hän yhä harvemmin esiintynyt seikkailujen johtajana. Mieluummin harhaili hän yksinään Kiovan sivukaduilla, missä matalat, kirsikkapensaiden ympäröimät talot houkuttelevina koristivat katujen syrjiä. Eksyipä hän väliin kaupungin hienompiinkin osiin, missä asuivat vähävenäläiset ja puolalaiset aatelismiehet; ja missä rakennukset olivat upeampia.

Kerran siellä huolimattomana harhaillessaan oli hän vähällä joutua puolalaisen ylimyksen vaunujen alle, ja pitkäviiksinen ajaja sivalsi häntä hyvin tuntuvasti ruoskallaan. Nuori teini raivostui: uhkarohkeasti tarttui hän voimakkaalla kädellään vaunujen takapyörään ja pysähdytti ne. Mutta ajaja pelkäsi seurauksia ja sivalsi hevosta ruoskalla; ne karkasivat laukkaamaan, ja Andrei lensi suin päin rapakkoon. Samassa kajahti jostain ylhäältä heleä, sointuva nauru.

Hän katsahti ylös ja huomasi korkean talon ikkunassa kaunottaren, jonka vertaista hän ei vielä koskaan ennen ollut nähnyt, mustasilmäisen ja valkoisen kuin aamuruskon kultaama lumi. Neitonen nauroi kaikesta sydämestään, ja tuo nauru antoi vielä hurmaavamman tehon hänen lumoaville suloilleen.

Andrei ihan hölmistyi. Hän katsoi tyttöön neuvotonna ja pyyhki hajamielisesti likaa kasvoiltaan. Kuka oli tuo kaunotar? Hän koetti tiedustella palvelusväeltä, jota komeissa puvuissa seisoi portin vieressä, kuunnellen nuorta kitaransoittajaa. Mutta palvelustytöt vain nauroivat hänelle nähdessään hänen likaiset kasvonsa, eivätkä vastanneet sanaakaan. Vihdoin hänen kuitenkin onnistui saada tietää, että kaunotar oli erään Kiovan sotapäällikön tytär.

Seuraavana yönä hän uskalikkona kuten teini ainakin pujahti aidan yli puutarhaan ja kiipesi puuhun, jonka oksat ulottuivat aina talon katolle. Sieltä laskeutui hän sitten savupiipun kautta immen makuukammioon, jossa kaunotar parhaillaan kynttilän edessä irrotti korvistaan kalliita renkaita. Kaunis puolatar jäi alussa sanattomaksi pelosta, mutta kun hän näki teinin seisovan silmät alas luotuina, liikkumattomana, ja tunsi hänet samaksi nuorukaiseksi, joka oli päivällä suin päin lentänyt rapakkoon, valtasi nauru hänet uudestaan.

Andrein kasvoissa ei voinutkaan huomata mitään pelkoa herättävää. Hän oli kaunis nuorukainen. Neitonen naureli veitikkamaisesti ja teki hänestä pilaa. Kaunotar oli huimapäinen kuin puolatar ainakin ja hänen ihanat, kirkkaat silmänsä loivat nuorukaiseen katseen, jossa välkähti pohjaton autuus. Teini ei uskaltanut kättäänkään liikauttaa, kun sotapäällikön tytär astui rohkeasti hänen luokseen, somisti hänen otsansa kauniilla koristeella, ripusti hänen korvaansa kalliin renkaan ja heitti hänen hartioilleen kullalla kirjailtun musliinivaippansa. Veitikkamainen kaunotar teki hänelle kaikellaisia kepposia ja teini-parka joutui yhä enemmän hämilleen. Hän oli hyvin naurettavan näköinen ja katsoa tuijotti suu selällään immen ihaniin silmiin. Mutta oven takaa kuuluva ääni sai hänet pelästymään. Neitonen käski hänen kätkeytyä sängyn alle ja vasta kun kaikki taas tuntui rauhalliselta, kutsui hän sisään kamarineitsyensä, erään sodassa ryöstetyn tatarilaistytön ja antoi tälle käskyn varovaisesti kuljettaa teini puutarhaan ja sieltä aidan yli kadulle. Mutta tällä kertaa ei Andrei yhtä helpolla suoriutunutkaan kiivetessään aidan yli: kolinasta herännyt vartija tarttui hänen

jalkoihinsa, ja paikalle kokoontuneet palvelijat antoivat hänelle aikalailla selkään. Vihdoin hänen kuitenkin onnistui päästä kypälämäkeen.

Tämän seikkailun jälkeen oli Andrein hyvin vaarallista kulkea sotapäällikön talon ohitse, sillä hän pelkäsi päällikön suurilukuista palvelijakuntaa. Kerran hän kuitenkin vielä kohtasi immen kirkossa. Kaunotar huomasi hänet ja hymyili hänelle aivan kuin vanhalle tutulle. Jonkun ajan kuluttua matkusti sotapäällikkö kaupungista ja ihanan mustasilmäisen puolattaren asemasta huomasi Andrei sen perästä ikkunassa vain jonkun leveän, ruman naaman.

Näitä asioita muisteli nyt Andrei ratsastaessaan surumielisenä ja pää alaspainuneena. Sillä välin olivat he jo kokonaan vaipuneet viheriän aron syleilyyn, ja korkea heinä kätki heidät kokonaan; ainoastaan mustat kasakkalakit pistivät esiin ruohon keskeltä.

"Hei pojat, mitä te niin alakuloisina ratsastatte?" virkkoi vihdoin Bulba, havahtaen mietteistään. "Hiiteen kaikki mietiskelyt! Piiput hampaisiin ja iskekää kannukset hevosten kupeisiin, ja kiitäkäämme niin huimasti, etteivät linnutkaan meitä saavuta."

Ja kumartuneina hevostensa selkään katosivat kasakat syvään ruuhon. Ei näkynyt enää heidän mustia lakkejaankaan; ainoastaan kapea juopa lakoon painuneessa ruohossa osotti heidän jälkiään.

Pilvettömältä taivaalta heitti nyt aurinko maahan ensimmäisiä säteitään, luoden virkistävää lämpöään viheriälle aroille. Silloin katosi kasakkainkin alakuloisuus ja veri heidän sydämissään liikahti äkkiä kuin lintu, joka pyrähtää lentoon.

Jota kauemmas tultiin, sitä kauniimmaksi muuttui aro. Siihen aikaan oli tuo ääretön alue, joka muodostaa nykyisen uuden-Venäjän aina Mustanmeren rantaan saakka, vielä yhtenä ainoana viheriänä, koskemattomana nummena. Ei ollut aura kertaakaan viiltänyt villin aronummen lukemattomia mättäitä. Ainoastaan hevoset, jotka tuohon korkeaan ruuhon katosivat kuin metsään, olivat sitä polkeneet. Tuskinpa voi luonnossa löytää mitään tuollaista aavikkoa kauniimpaa. Koko maanpinta laajeni viheriänä, kultaisena valtamerenä, jota miljoonat eriväriset kukat kirjailivat. Pitkien, ohueiden ruohonkorsien välistä pilkistivät esiin tumman- ja vaaleansiniset kellokukat; keltainen horsma kohotti ylpeänä teräviä huippujaan; valkoinen pyörtämö koreili sateenvarjon muotoisilla terillään, ja näkyivät pä tiheiköstä vehnänkin tähkät. Ruohonkorsien välitse liikkuvat peltokanat kaulat pystyssä. Ilmassa kaikui tuhansien erilaisten lintujen viserrykset. Taivaalla leijaili haukka siivet levällään, ja jostain kaukaisesta järvestä kuului villihanhien rääkynä. Ruohosta kohosi tasaisesti lentoon arolokki joka leijaili ylpeänä ohuen ilmakerroksen vaaleassa sinessä, ja kauniina välkkyivät sen siivet auringon kultaisissa säteissä.

Ihana olet todellakin, sinä ääretön aro!

Matkamiehemme pysähtyivät vain hetkiseksi aterioidakseen. Heidän mukanaan oleva kymmenmiehinen kasakkaosasto nousi myös ratsailta. Kaivettiin sitten esille viinapullot ja kurpitsit, joita käytettiin astioina, syötiin leipää ja rasvaa ja vahvistukseksi otettiin vaan yksi ryyppy, sillä matkalla ollessaan ei Bulba sallinut kenenkään päihtyä. Matkaa jatkettiin sitten iltaan saakka.

Illan tultua muuttui koko aro toisen näköiseksi.

Mailleen menevä aurinko valaisi nyt tuota ääretöntä lakeutta, joka vähitellen alkoi pimetä ja liikkuvat varjot muuttivat sen värin tummanvihreäksi. Ruohon tuoksu tuli yhä tuntuvammaksi: jokainen kukka, jokainen korsi lemusi, ja koko aavikko ikäänkuin suitsutti hyvää hajua. Tummansinisellä taivaalla näkyi punertavia kultajuovia. Paikottain näkyi myös vaaleita pilvenhattaroita, ja raitis, vieno tuulenhenki hiipi hiljaa ja hyväilevänä ruohomeren yli. Kaikki päivän säveleet olivat vaienneet ja ilmassa kuulu nyt toisenlaisia ääniä. Kirjavat multahiiret juoksivat piilopaikoistaan ja nousten takakäpäpäälilleen täyttivät ilman piipityksillään. Heinäsirkkain sirinä kuului yhä äänekkäämmin. Välistä kantoi kaiku jostain kaukaisesta järvestä joutsenen laulun, joka helähteli hopeankirkkaana.

Matkamiehet, jotka olivat pysähtyneet keskelle aroa, valitsivat itselleen yösijan, virittivät tulen ja asettivat sen keskelle kattilan, jossa keittivät itselleen velliiä. Vinona patsaana kohosi savu ilmaan. Syötyään sitoivat miehet hevotensa ja laskeutuivat itse levolle. Öiset tähdet paistoivat suoraan heihin,

ja matkalaisten korviin kuului koko äärettömän aron hyönteismaailman sekavat äänet. Niiden sirinä, vihellykset ja piipitys kaikui kirkkaana hiljaisen yön raittiissa ilmassa ja uuvutti uneen uinailevan mielen. Ja jos joku heistä yöllä heräsi ja nousi, niin kimalteli hänelle koko aro tuhansina, välkkyvinä helminä. Öistä taivasta kirkasti paikottain punainen rusko, joka syntyi jostain kaukana niityillä ja joen varsilla poltettujen kaislojen savusta. Joutsenparvi, joka oli matkalla pohjoiseen, helotti punaiselta, ja näytti siltä, ikäänkuin olisi taivaalla liehuneet tulenkarvaiset harsot.

Matkamiehemme kulkivat eteenpäin, eikä heille tapahtunut mitään merkillisempää. Missään he eivät nähneet puita; aina vain aukeni silmien eteen tuo ääretön, vapaa, ihana aro. Paikottain siinti taivaan rannalla kaukainen metsä, joka levisi pitkin Dnjeprin rantoja.

Kerran Taras osotti pojilleen pientä pilkkua kaukana arolla. – "Katsokaa, pojat, tuossa kiittää tataarilainen." Tatarilaisen pieni pää kiinnitti heihin terävän katseensa, haisteli ilmaa aivan kuin metsäkoira ja huomattuaan kasakoita olevan kokonaista kolmetoista henkeä katosi se kuin metsäkauris.

"No, pojat, koettakaa saavuttaa tataarilainen! Turhaa kuitenkin lienee koettaa, häntä ette kuitenkaan saa kiinni, sillä hänen hevosensa juoksee nopeammin kuin minun Mustani." Bulba oli kuitenkin aina varuillaan peläten väijymistä. He nelistivät pienen joen luo, joka laski Dnjepriin ja jota nimitettiin Tatariksi, heittäytyivät hevosineen veteen ja uivat kauan jokea pitkin jälkiään peittääkseen.

Kolme päivää tämän jälkeen olivat he jo lähellä määräpaikkaansa. Ilma tuli kylmemmäksi; he tunsivat Dnjeprin läheisyyden. Tuolla se jo kimaltelikin kaukana, mustana juovana eroittautuen taivaan rannasta. Sen kylmät aallot levittivät viileyttä ja yhä lähempänä se näyttäytyi, täyttäen viimein puolet koko näkyvässä olevasta alueesta.

Tämä oli se paikka Dnjepriä, jossa joki vapautuneena koskista ja laajaksi seläksi auenneena virtaa vapaana ja pauhaa kuin meri. Sen keskelle muodostuneet saaret yrittävät kyllä sulkea siltä tien, vaan voimakkaina vyöryvät sen aallot eteenpäin esteistä välittämättä.

Kasakat astuivat hevostensa selästä, nousivat lautalle ja kolme tuntia sillä soudettuaan saapuivat Hartetsan saarelle, missä siihen aikaan oli Sjetsh, jonka niin usein täytyi muuttaa paikasta toiseen.

Suuri joukko miehiä kiisteli rannalla lauttamiesten kanssa. Pitkän matkan perästä harjasivat nyt kasakat hevosensa ja puhdistivat varustuksensa. Taras oikaisi he, veti vyönsä lujemmalle ja pyyhkäisi itsetietoisena viiksiansa. Nuoret miehet myöskin tarkastelivat itseään jonkinlaisella pelolla ja tyydytyksellä ja sitten he kaikki ratsastivat etukaupunkiin, joka oli noin puolen virstan matkan päässä Sjetshistä.

Viisikymmentä sepän moukaria kaikui etukaupungin viidestäkolmatta pajasta, jotka olivat kaivetut maahan ja peitetyt turpeilla. Lujakätiset nahkurit istuivat kadulla katosten alla takoen käsillään paksuja häränvuotia; teltoissaan rihkamakauppiat möivät piitä, tuluksia ja ruutia. Armenialainen oli ripustanut näytteille kauniita kankaita. Tatarilainen käänteli paistinvartaalla lampaan lapaa. Juutalainen kaateli päätään kurkoitellen tynnöristä viinaa.

Ensimmäinen, jonka he kohtasivat, oli keskellä tietä makaava kasakka. Taras Bulba katseli häntä ihastuksella. "Kas, kuinka mahtavana se tuossa loikoilee. Pulkapa on miehellä vartalo!" puhui hän pysäyttäen hevosensa.

Kuva oli todellakin katsomisen arvoinen: kuin jalopeura lepäsi siinä kasakka. Hänen tuuhea, puolenkyynärän pituinen tukkansa oli hajallaan; punaiset, kalliista verasta tehdyt roimahousut olivat kokonaan tervassa, ikäänkuin todistaen, ettei mies mokomista hienouksista paljonkaan välittänyt. Hetken miestä ihailtuaan jatkoi Bulba matkaansa kapeaa katuja pitkin, joka oli täynnä taivasalla ammattejaan harjoittavia käsityöläisiä sekä kaikellaista muuta kansaa. Koko etukaupunki näytti markkinapaikalta, joka varusti ruoalla ja vaatteilla Sjetshin, missä vain iloittiin ja pyssyillä ammuttiin.

Vihdoin he olivat sivuuttaneet etukaupungin ja näkivät edessään useampia pikku kyliä, joiden asumukset olivat turpeilla peitetyt. Siellä täällä huomasi tykkejä. Missään ei näkynyt aittoja, eikä myöskään sellaisia pieniä mökkejä vieressä olevine ilmoituskilpineen kuin etukaupungissa. Matala

valli ja huono etuvarustus, jota ei kukaan vartioinnut, todistivat sanomatonta huolimattomuutta. Keskellä tietä loikoili muutamia rotevia kasakoita piiput hampaissa, paikaltaan liikahtamatta katsellen matkalaisia perin välinpitämättöminä. Varovaisesti ratsasti Taras poikineen heidän ohitsensa virkatien: "Terve, panit!"

"Terve teillekin!" vastasivat kasakat. Pitkin koko laajaa kenttää oli kansaa kirjavana joukkoina. Heidän ruskettuneista kasvoistaan saattoi päättää heidän olleen osallisina monissa taisteluissa ja paljon puutetta kärsineen.

"Niin, tässä on nyt Sjetsh! Tässä on pesä, josta kaikki nuo uljaat, ylpeät ja rotevat miehet lähtevät retkeilyilleen! Tästä leviää vapaa kasakkaelämä kautta Ukrainan!"

Matkamiehet ajoivat avaralle torille, mihin kansa tavallisesti kokoontui. Suu alaspäin käännettyllä tynnörillä istui siellä kasakka ilman paitaa. Hän piti sitä kädessään ja neuvoi siihen paikkoja. Tuossa sulki heiltä tien joukko soittoniekkvoja, joiden keskellä tanssi paljaspäinen kasakka käsiään heilutellen. "Vilkaampi tahti, soittajat!" huusi hän.

"Tuomas, älä säästele viinaa oikeauskoisilta kristityiltä!" huusi joku, ja silmäpuoli Tuomas tarjosi lakkaamatta suuret maljat jokaiselle, ken vaan paikalle saapui. Nuoren kasakan ympärillä tanssi vielä neljä vanhempaa. Tiheässä tahdissa he polkivat jaloillaan, heittäytyivät vihureina syrjään, melkein soittajien päälle, laskeutuivat äkkiä polvilleen ja polkivat hopeoiduilla kantapäillään kovaksi tallattua maata, joka kumisi heidän jalkojensa alla, ja sankkana tomupilvenä pyrysi multa heidän ympärillään. Mutta yksi kiljahti kovemmin kuin muut ja riensi toisten perässä tanssiin. Kauhtana liehui tuulessa, kookas rinta oli kokonaan paljastettu ja lammasnahkainen takki oli heitetty hartioille.

"Heitähän takki pois!" huusi vihdoon Bulba. "Näethän, kuinka se leyhyää!"

"Enpä heitäkään!" huusi kasakka.

"Mikset heitä?"

"Semmoinen on minulla tapa, että minkä päältäni heitän, sen sitten juon suuhuni!"

Eikä ollutkaan enää lakkiakaan miehellä, ei vyötä kauhtanalla eikä kirjailtua huivia; kaikki ne hän oli muuttanut viinaksi.

Väkijoukko kasvoi. Tanssiin liittyi yhä useampia, ja mahdotonta oli liikutuksesta katsella, miten tuo hyppy tempasi kaikki mukaansa. Se oli maailman huiminta, hurjapäisintä karkeloa ja sitä nimitettiin uljaitten keksijänsä mukaan "kasakkalaiseksi".

"Ellen istuisi ratsuni selässä, niin mukaan menisin, totta maar menisinkin", arveli Taras.

Sillä välin alkoi paikalle saapua harmaahapsisia vanhuksia, joita pidettiin Sjetshissä suuressa arvossa ja jotka jo useita kertoja olivat olleet osastopäällikköinä. Monta vanhaa tuttua tapasi täällä Taras. Ostap ja Andrei kuulivat vain alinomaisia tervehdyksiä.

"Terve, Petsheritsha!" "Terve, Kozolyp!" "Mikä sinut on tänne saattanut, Taras?" "Mitä varten sinä olet täällä, Dolota?" "Terve, Kirjaga!" "Enpä luullut tapaavani sinua, Remen." – Ja vanhat urhot, jotka olivat kerääntyneet sinne sieltä ja täältä itä-Venäjäältä, suutelivat toisiaan ja kysymykset satelivat. "Entäs Kosjan? entäs Borodovka? entäs Kolopjor? entäs Pidsytok?" Ja kerrottiin siinä Tarasille, että Borodovka on hirtetty Tolopanissa, että Kolopjor on nyljetty, että Pidsytokin pää on tynnyriin suolattuna lähetetty Konstantinopoliin.

Allapäin vanha Bulba tätä kuunteli ja mieltiväisenä virkkoi:

"Kelpo kasakoita he vaan olivat."

III

Viikon oli jo Taras poikinensa asunut Sjetshissä. Ostap ja Andrei eivät sinä aikana olleet paljoakaan ottaneet osaa sotaharjoituksiin. Sjetshin ei ollut tapana kauan rasittaa miehiään sotaharjoituksilla ja niihin aikaansa kuluttaa. Nuoriso kasvoi ja kehittyi vain kokemuksiensa kautta itse taistelujen pauhinassa, jotka siellä olivatkin aivan tavalliset. Kasakat eivät mielellään tahtoneet asettua sotakurin alaisiksi; he vain ammuskelivat pilkkaan, ratsastivat kilpaa ja ajoivat arolla takaa metsänotuksia. Kaiken muun ajan he kuluttivat pidoissa, niinkuin vapaat miehet ainakin.

Koko Sjetsh tarjosi harvinaisen ja omituisen näön: siellä ikäänkuin lakkaamatta juhlittiin, juhlittiin tavalla, jolla tuskin oli alkua ja loppua. Muutamat kyllä tosin harjoittivat jotain ammattiakin, mutta suurin osa hurjisti aamusta iltaan saakka, niin kauvan kuin kolikot taskussa riittivät, eivätkä vielä olleet siirtyneet kaupustelijain ja krouvariin haltuun. Tällaisesta yhteisestä juhlimisesta pitivät kaikki. Vaan se ei ollut juoppojen mässäämistä, juoppojen, jotka tahtovat surunsa viinaan upottaa; se oli vain iloisuuden hurjaa elämää. Ken vaan sinne saapuikin, hän unhoitti kokonaan entisen elämänsä. Hän välitti viis entisyydestään, heittäytyi huolettomaksi ja tuli toveriksi kaltaistensa kanssa, joilla ei ollut kotia eikä kontua, ainoastaan vapaa taivas päänsä päällä. Tämä herättikin sen remuavan iloisuuden, jollainen ei olisi menestynyt toisissa oloissa. Maassa velttoina loikoilevien miesten toisilleen kertomat kaskut ja tarinat olivat niin naurettavia ja vilkkaita, että todellakin tarvittiin kasakkain kylmäverisyyttä, voidakseen pysyä tyynenä ja olla niille nauramatta – silmäänpistävä piirre, josta vielä tänäkin päivänä tunnetaan Etelä-Venäjän mies muitten kansalaistensa joukosta.

He joivat ja melusivat, se on totta, mutta se ei kuitenkaan ollut ihmissielua alentavaa ilkeää kapakkaelämää. Entiset koulutoverit vain keskenään kisailivat. Ero koulun ja Sjetshin välillä olikin vaan siinä, ettei viimeainitussa istuttu opettajan komennon alaisina, vaan tehtiin rynnäköitä tuhansin ratsain; siellä ei myöskään ollut pallokenttää, vaan suojelemattomat rajat, joitten takaa tatarilaisten naamat vilkahtelivat ja näkyivät turkkilaisten vihreät turbaanit. Ero oli myös siinä, ettei Sjetshiin oltu kokoonnuttu pakosta niinkuin kouluun, vaan vapaasta tahdosta. Sinne saapui sellaisia, joiden kaulassa hirttonuora jo oli riippunut ja joille nyt täällä kuoleman asemasta koitti vapaa, hurja elämä. Siellä oli sellaisia, jotka eivät osanneet kopeekkaakaan taskussaan säilyttää, sekä sellaisia, jotka pitivät yhtä kultarahaa suurena rikkautena ja joitten taskut huolehti olisi voinut kääntää nurin. Oli siellä teinejä, jotka eivät olleet voineet kärsiä opettajien vitsoja ja jotka koulussa eivät olleet aapistakaan oppineet. Mutta olipa sellaisiakin, jotka tiesivät, keitä olivat olleet Cicero ja Horatius ja tiesivät myöskin Rooman tasavallasta. Paljon oli siellä sellaisiakin upseereja, jotka myöhemmin voittivat kuuluisuutta kuninkaan sotajoukoissa; vaan joukossa hyöri myös harjaantuneita sissejä, joitten mielestä oli yhdentekevää, missä taistelivat, kunhan vaan saivat taistella, sillä heidän mielestään ei kunnan miehen sopinut muuta tehdä kuin taistella. Mutta ei ollut puutetta sellaisistakaan, jotka saapuivat Sjetshiin vain senvuoksi, että sitten saisivat ylpeillä siellä olostaan ja esiintyä karaistuneina ritareina. Ja ketäpä siellä ei olisi ollut? Tuon kummallisen tasavallan oli silloinen aika synnyttänyt. Ne joiden mieli paloi sotaiseen elämään, jotka kultarahoja ja kalliita kankaita halusivat, ne löysivät Sjetshissä tyydykettä. Ainoastaan naisten ihailijat eivät siellä viihtyneet, sillä naisen ei ollut lupa tulla etukaupunkiin.

Ostapin ja Andrein mielestä näytti omituiselta, että vaikka Sjetshiin tulikin suunnattomasti väkeä, niin ei yksikään edes kysynyt, mistä nuo kaikki tulivat ja keitä he olivat? He tulivat sinne kuin kotiinsa, vastatullut meni vaan koshevoin (johtajan) luo, joka tavallisesti lausui:

"Ole tervetullut. Uskotko Kristukseen?"

"Uskon", vastasi vieras.

"Uskotko Pyhään Kolminaisuuteen?"

"Uskon."

"Ja käyt myös kirkossa?"

"Käyn."

"No, tee sitten ristinmerkki."

Vieras teki.

"Mene siis mihin itse tahdot."

Siihen koko meno päättyi.

Ja koko Sjetsh kävi yhteisessä kirkossa ja oli valmis puolustamaan uskontoaan viimeiseen veripisaraan asti. Mutta paastoamisesta ja kohtuudesta he eivät tahtoneet kuulla puhuttavankaan.

Ainoastaan ahnaimmat juutalaiset, armenialaiset ja tatarit uskalsivat asua etukaupungissa ja käydä kauppaa. Koskentaan miehillä ei koskaan ollut tapana tinkiä: se mikä kouraan taskusta tuli, se annettiin kauppiaalle. Näitten ahnaitten kauppiaitten kohtalo oli muuten sangen surkuteltava: he muistuttivat niitä, jotka ovat asettuneet asumaan Vesuviuksen juurelle, sillä niin pian kuin kasakoilta rahat loppuivat, murtautuivat nämä puoteihin ja ottivat mitä tarvitsivat.

Sjetshissä oli seitsemättäkymmentä eri kylää, jotka olivat kuin itsenäisiä tasavaltoja, taikka muistuttivat kouluja, joissa lapset ovat täysihoidossa. Ei kellään ollut mitään tavaroita; kaikki oli annettu kylän päämiehen haltuun, jota sentähden sanottiin taatoksi. Hänen huostassaan olivat vaatteet, ruokatavarat, vellit ja puurot, vieläpä lämmitysaineetkin. Hänelle annettiin rahatkin säilytettäväksi. Usein riitaantuivat kylät keskenään ja silloin syntyi suuria tappeluja. Eri kylien miehet kokoontuivat torille ja siinä sitten nyrkeillä oteltiin, kunnes joku puoli pääsi voitolle. Senjälkeen alkoivat juomingit.

Sellainen oli Sjetsh, joka niin voimakkaasti veti puoleensa nuorta väkeä.

Ostap ja Andrei heittäytyivät nuoruuden täydellä innolla tuohon huolettomien joukkoon, ja pian he unhoittivat kodin, koulun ja kaiken, mikä heitä ennen oli huvittanut. Kaikki oli heille täällä uutta: Sjetshin hurjat tavat, sen yksinkertainen hallitus ja lait, jotka heidän mielestään tuntuivat liiankin ankarilta tällaisessa omavaltaisessa tasavallassa. Jos kasakka varasti, vaikkapa jotain vähäpätöistäkin, niin pidettiin sitä suurena häpeänä koko kasakkakunnalle. Kunniattomana oliona sidottiin näpistelijä häpeäpaaluun ja hänen vierelleen asetettiin pitkä ruoska, jolla jokaisen ohikulkijan täytyi häntä lyödä, kunnes hän lopuksi heitti henkensä. Velallinen, joka ei velkaansa maksanut, sidottiin kahleilla tykkiin, jonka päällä hänen tuli istua siksi, kunnes joku hänen tovereistaan maksoi hänen velkansa. Mutta enin kauhistutti Andreita se julma rangaistus, joka kohtasi jokaista murhamiestä. Maahan kaivettiin murhaajan läsnäollessa kuoppa, johon hänet elävänä laskettiin ja hänen päälleen panttiin arkku, jossa murhattu oli, ja sitten molemmat peitettiin mullalla. Kauan vielä kuvastui Andrein mielessä tuo säälimätön rangaistustapa ja pitkät ajat kummittelikin hänen mielessään erään sellaisen kasakan haamu, jolle oli tullut osaksi tuo kova kohtalo.

Ostap ja Andrei saavuttivat pian kaikkien kasakkain suosion. Usein lähtivät he toveriensa ja välistä koko oman kyläkunnan ja naapurikyläkuntain kanssa arolle ampumaan lintuja, peuroja ja kauriita, joita siellä oli lukemattomin laumoin, tai menivät he järvien ja jokien varsille verkkoja laskemaan ja nuottaa vetämään. Rohkeudellaan ja reippaudellaan herättivät he näillä retkillä kasakkain huomion puoleensa. Tarkkaan he ampuivat maaliin, ja uivat Dnjeprin poikki vasten virran juoksua, – teko, jonka suorittaja juhlallisesti otettiin kasakkain pariin.

Mutta vanha Taras valmisti pojilleen toisellaista tointa. Häntä ei miellyttänyt tämä joutilas elämä – hänen mielensä paloi muullaisiin toimiin. Miettimestään mietiskeli hän, mitenkä hän saisi Sjetshin ryhtymään johonkin uljaaseen yritykseen, jossa kukin oikein saisi näyttää kuntoaan. Eräänä päivänä hän menikin päämiehen luo ja sanoi:

"Kuulepas, koshevoi, eikö olisi kasakkain jo aika lähteä huvittelemaan?"

"Eipä ole mihin lähteä", vastasi koshevoi, ottaen suustaan pienen piippunsa ja sylkien syrjään.

"Sopisihan lähteä vaikkapa turkkilaisia tai tatarreja vastaan."

"Ei sovi lähteä turkkilaisia eikä tatarreja vastaan", virkkoi koshevoi, pistäen taas piipun suuhunsa.

"Miksi ei sovi?"

"Olemme luvanneet rauhan sulttaanille."

"Mutta hän on muhamettilainen ja Jumala ja Pyhä Raamattu käskee taistella muhametteja vastaan."

"Ei, ei meillä ole siihen oikeutta. Jollemme olisi vannoneet uskomme kautta, niin ehkä se kävisi päinsä, vaan ei asiain näin ollen."

"Ettäkö meillä ei siis olisi oikeutta lähteä heitä vastaan taistelemaan? Minulla on kaksi poikaa, jotka vielä molemmat ovat nuoret. Ei ole kumpikaan vielä kertaakaan ollut sodassa, ja kumminkin sinä sanot: ei ole oikeutta, ei ole syytä kasakkain mennä."

"Kun ei sovi, niin ei sovi."

"Mutta sopiiko sitten se, että kasakat toimeettomina maleksivat ja laiskuudessaan menehtyvät, tekemättä mitään hyötyä isänmaalle ja kristinuskolle? Mitä varten me sitten elämme, mitä hittoa varten? Selitä se minulle! Olet viisas mies, eikä sinua ole suotta valittu johtajaksi. Selitä, mitä varten elämme."

Päällikkö ei vastannut mitään; hän oli itsepintainen. Hetkisen vaiettuaan virkkoi hän viimein:

"Sodasta ei tule mitään."

"Vai ei tule mitään", matki Taras.

"Ei tule."

"Eikö siis kannata sitä ajatellakaan?"

"Ei kannata."

"Mutta odotapas, koiranleuka, kyllä minä sinut vielä opetan!" mutisi itsekseen Bulba ja päätti kostaa päällikölle.

Tehtyään muutamien kanssa liiton, järjesti hän suuret juomingit, ja joukko päihtyneitä kasakoita riensi suoraan torille, missä seisoivat pylväaseen kiinnitetty rumpu, jolla tavallisesti kutsuttiin kansa kokoon. Mutta kun he eivät löytäneet palikoita, sillä ne olivat rummuttajan huostassa, sieppasivat he käteensä halot ja alkoivat rummuttaa. Ensimmäisenä ilmestyi paikalle rummuttaja, jolla ei ollut muuta kuin yksi silmä ja sekin kovin uninen.

"Kuka on uskaltanut koskea rumpuun?" huusi hän.

"Suusi kiinni! Ota palikkasi ja rummuta!" huusivat päihtyneet kasakat.

Rummuttaja veti taskustaan palikat, jotka hän oli ottanut mukaansa, hyvin tietäen, mitenkä tällaiset kohtaukset päättyvät. Rumpu pärisi ja pian ilmestyi paikalle suuria parvia kasakoita. Kaikki kokoontuivat piiriin, ja kolmannen lyönnin jälkeen ilmestyivät paikalle vanhimmatkin: koshevoi nuija kädessään arvon merkinä, tuomari sinettikojeineen, kirjuri musteineen ja esauli sauvoineen. Koshevoi ja vanhimmat paljastivat päänsä, kumarsivat joka puolelle kasakoille, jotka seisovivat ylpeinä kädet lanteilla.

"Mitä varten tämä kokous? Mitä tahdotte, panit?" kysyi koshevoi.

Huutojen ja melun vuoksi hän ei saanut enempää sanotuksi.

"Nuija pois! Jätä heti paikalla nuija, senkin vääräleuka! Emme huoli sinusta enää!" huusivat kasakat.

Näytti siltä kuin muutamat selväpäiset olisivat tahtoneet vastustaa, mutta siitä syntyi vain nyrkkitappelu. Huuto ja hälinä kaikui kaikkialta.

Koshevoi tahtoi alussa korottaa ääntään, mutta hyvin tietäen, että tuo hurjistunut joukko voi repiä hänet kappaleiksi, katsoi hän edullisemmaksi jättää nuijansa ja kadota väkijoukkoon.

"Käskettekö meidänkin luopua arvomerkeistämme?" kysyivät tuomari, kirjuri ja esauli, aikoen laskea maahan sauvan, mustepullon ja sinetin.

"Ei, pysykää te toimissanne!" huudettiin joukosta. "Me tahdoimme vaan eroittaa virasta koshevoin, sillä hän on pelkuri, ja me tahdomme koshevoiksi oikean miehen."

"Kenenkä sitten haluatte päälliköksenne?" kysyivät vanhimmat:

"Valitkaamme Kykybenko!" huusivat muutamat.

"Emme tahdo Kykybenkoa!" melusivat toiset.

"Liian on vielä nuori, ei ole vielä maito huulilta kuivanut."

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.